

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
Г-Н АСЕН ЛИЧЕВ
МИНИСТЪР НА
ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ
бул. „Княгиня Мария-Луиза“ № 22
гр. София 1000

ДО
Г-Н АНДРЕЙ ЖИВКОВ
МИНИСТЪР НА ЕНЕРГЕТИКАТА
ул. „Триадица“ № 8
гр. София 1000

Относно: Жалби № 7613, 7714/2021 г. и др. до омбудсмана на Република България

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЛИЧЕВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЖИВКОВ,**

До омбудсмана е постъпило възражение от Сдружение „Балканка“, учредено в обществена полза с предмет на дейност в областта на околната среда, във връзка с Проект на Постановление на Министерския съвет за изменение на Наредбата за ползването на повърхностните води и Проект на Решение на Министерския съвет за Закон за изменение и допълнение на Закона за водите, които са публикувани за обществено обсъждане със срок до 06.09.2021 г. С индивидуални жалби десетки граждани се обръщат към омбудсмана, като изразяват подкрепа за мотивите на възражението.

Според гражданите внасянето на проектите представлява отстъпление от нормативни положения, които в действащата редакция в по-голяма степен гарантират намаляване на вредните последици от водноелектрически централи с мощност до 10 MW (малки ВЕЦ), които са им присъщи. Нарушават се предоставяните екосистемни услуги от водните течения, на които са разположени, включително с вредоносни последици от значение за здравето на населението, както и на консервационните цели, за които са установени съответните защитени територии и защитени зони. Създават се предпоставки за задълбочаване на вече нанесените неблагоприятни въздействия от малки ВЕЦ, които според подателите представляват научен факт или доказана тенденция в условия на намаляване на водните запаси поради глобалните климатични промени. В тази връзка се посочва по-конкретно изискването за учредено право на строеж или друг вид ползване върху земята, включително като условие за продължаване на срока за водоползване (параграф 2 от проекта на наредба, във връзка с параграф 3 от Преходните и заключителни разпоредби на проекта на закон), както и „понижаването в ранг“ на специфичното ограничение за разрешаване на водоползване в териториите за природна защита за нуждите на производство на електрическа енергия, с пренасянето му от законовата норма на чл. 118ж от Закона за водите в административен акт – заповед на министър, за определяне на режима на защита в съответната територия (параграф 1, т. 6 от проекта на закон).

От отправно значение е, че нормативната уредба в областта на околната среда и енергетиката в тяхната взаимовръзка, е приоритетна за правото на Европейския съюз, като постигането на общите цели е обвързващо за страните членки с транспонирането им със съответни разпоредби във вътрешното право. В съвременността водеща е политиката на ЕС за намаляване на парниковите емисии, в контекста на която се поставя целта за повишаване на относителния дял на енергията, произведена от възобновяеми източници, в общото енергийно потребление, както и борбата с последиците от климатичните промени. Съгласно Директива (ЕС) 2018/2001 този дял трябва да достигне 32 % до 2030 г. За постигането на целта, определена с предходната Директива 2009/28/ЕО, за 20% дял на енергията от ВИ за 2020 г., през последните десетилетия е съществена ролята на правилата за държавна помощ като основен правен регулатор на стимулите за производство на електрическа енергията от вятър, слънце, биогаз, водноелектрическата енергия и други възобновяеми източници. По дефиниция държавната помощ е всяко предоставено конкурентно предимство, което може да представлява директно финансово подпомагане като помощ за инвестиране или оперативна помощ чрез преференциални тарифи, гаранция за облекчаване на външно финансиране, прехвърляне или ползване на земя, достъп до водни ресурси, строителство на инфраструктура за свързване на централата и пр.

Като динамична област на правно регулиране, схемите за държавна помощ търпят промени в зависимост от резултатите на въздействие от тяхното прилагане, съответно от развитието на необходимостта от подпомагане, като се оценяват изискванията за съвместимост на държавната помощ с вътрешния пазар. По-специално, когато оценяват схемите за държавна помощ за производство на електроенергия от възобновяеми източници, страните следват Насоките на Европейската комисия относно държавните помощи за опазване на околната среда и енергетиката за периода 2014-2020 г. (Насоките). В съответствие с разпоредбите на Насоките, субсидиите, вредни за околната среда, се прекратяват.

Понастоящем е в ход процес на преразглеждане на Насоките и заложените механизми на подпомагане, за ориентиране от административен към пазарен подход в съответствие с намаляването на нуждата от инвестиции, но без да се засяга принципът за подпомагане само при съобразеност с изискванията за опазване на околната среда. На актуалния етап на приключило обществено обсъждане до 02.08.2021 г., отправените към проекта критики са за това, че спазването на посоченото изискване е дефинирано, но последващата проверка за действителното екологично съответствие на прилаганата схема е оставена в дискреционната преценка на страните членки.

От тази гледна точка смятам, че поради тенденцията в обществото за преценка на вредите, като надвишаващи ползите, е необходимо да се извърши последващ анализ за съответствието на условията за предоставяне на държавна помощ за производството на електрическа енергия от възобновяеми източници, независимо от прилаганата технология. Анализ е необходим и поради факта, че вредните последици е възможно да се проявят и в по-дълъг период или по-дълго време да останат незабелязани, включително и поради разполагането на обектите в отдалечени места.

В тази насока позицията на омбудсмана е последователна и е изразявана по повод на жалбите на граждани от засегнатите населени места на с. Труд, гр. Нова Загора за замърсяване от електрически централи въз основа на биогаз от преработка на животински тор и остатъци от селското стопанство.

По принцип юридическите предизвикателства за последиците от промените в подхода за държавна помощ са свързани с прилагането на изисквания, каквито не са съществували към момента на предоставяне на помощта и изграждане на съответния енергиен обект. В тази насока от ЕК са предприети процедури във връзка с установяване на нарушение на правото на ЕС, за обекти, построени преди приемане на Насоките, които впоследствие престават да отговорят на изискванията за опазване на околната среда (например срещу Румъния 2015, Хърватия 2019).

Доколко предоставянето на права за достъп до земя чрез право на строеж в държавна или общинска собственост, въведено като изискване с изменение на чл. 62 от Закона за енергетиката от 2006 и 2010 г. (съответно за частна и за публична държавна или общинска собственост), представлява елемент от правната рамка, съответно може да бъде поставено в категорията на отнемане на държавна помощ до доказване на спазване на екологичните изисквания при обекти, които са изградени по-рано, то в закона към момента липсва такава нормативна обвързаност.

Предвид изложеното се създава фрагментираност на правната рамка за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници, като правилата за достъп до земя са откъснати от останалите елементи на подпомагане, и по-специално от спазването на изискванията за опазване на околната среда, като основен критерий за ефективността на правно регулиране, с оглед на което смятам, че е необходимо проектите да бъдат допълнително обсъдени и обосновани.

В контекста на текущото обществено обсъждане, от особена важност е да се спазят процедурните гаранции за пълноценното участие на засегнатата общественост в процеса на вземане на решения по въпросите на нормативната уредба, като изчерпателно бъдат разгледани и обсъдени всички възражения и изразени притеснения на гражданите, засягащи опазване на живота, здравето и околната среда.

С уважение,

**ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**